

Rovdjursskador inom fåbodbruket; En sammanställning över nuvarande kunskaper:

Svenska Rovdjursföreningen, AEm mars 06

Källor: Viltkadecenters årsrapport 2001/02; Viltskadestatistik från länsstyrelsen i Dalarna 2003-2005; Dalarnas Fåbodbrukarförening 2005-06-07; Rovdjursskador & förvaltning av fåbodemiljöer i Gävleborg 2005.

I den polariserade rovdjursdebatten har företrädare för LRF, jägarorganisationerna, fåbobruket och diverse rovdjurs- och vargfientliga grupper samt även lokala politiker fört fram fåbodbruket och det fria tamdjursbetet som den näring som har stora problem med rovdjursförekomsten. Ofta sägs att fåbodbruket i det närmaste tvingas lägga ner verksamheten pga. det lidande som rovdjuren för med sig och att detta negativt kommer att påverka möjligheten till bevarandet av den öppna betesmarken och bevarandet av en genuin fåbodkultur och därmed stå i konflikt med det 16:e miljömålet om biologisk mångfald. Bevisligen är det ju också så att det huvudsakliga fåbodbruket bedrivs i de områden där vi i dag har de absolut tätaste stammarna av både björn, varg och lo, dvs. i Jämtlands- Västernorrlands- Gävleborgs- och Dalarnas län. Förutom nämnda rovdjur ökar nu också kungsörnen i samtliga dessa områden, samt i viss liten mån också järven.

Med undantag för en enkätundersökning som Viltkadecenter redovisat från förhållanden som rådde i slutet av 1990 talet (se referat nedan), så har omfattningen på detta problem hittills inte kunnat redovisas på ett tillfredställande sätt, utan fåbodbruket (trots efterfrågningar) och övriga nämnda grupperingar har nöjt sig med att konstatera att problemet är mycket omfattande.

Statistik på problemets omfattning börjar nu finnas tillgängligt från främst Dalarna och Gävleborg och som visar att problemet egentligen är litet mot bakgrund av att friggående fåboddjur i princip exponeras för rovdjuren som vilket bytesdjur som helst.

En summering av nu kända fakta visar att antalet årliga rovdjursangrepp inom fåbodbruket ligger klart under 5 % och antalet dödade, skadade och försvunna tamdjur, främst får, utgörs av någon enstaka procent. Detta är ett problem och

en omfattning som näringen själv med ökat egenansvar måste lösa utan att för den skull kräva förändringar i den förda rovdjurspolitiken.

I refererad rapport från Dalarnas Fäbodbrukarförening anges att länet år 2005 hade 111 aktiva fäboddar med totalt 3 829 tamdjur, varav 56 % utgörs av får och getter. Av dessa 111 fäboddar går djuren på fritt bete i ca 90 % av fallen. Statistik från länsstyrelsen i Dalarna anger att antalet dödade, skadade och försvunna tamdjur (samtliga får) för perioden 2003-2005 enligt tabellen nedan är få och inte kan betraktas som ett särskilt omfattande problem.

Utslaget på en treårscykel blir omfattningen i snitt endast fyra (4) angrepp per år fördelat på samtliga rovdjursarter, eller motsvarande 3,6 % av länets totalt 111 aktiva fäboddar. Noterbart är att antalet björnangrepp är dubbelt så många som antalet vargangrepp, men det är de senare som oftast får det stora rubrikerna.

år	2003		2004		2005		Medel 2003-2005	
	antal angrepp	antal drabbade får	antal angrepp	antal drabbade får	antal angrepp	antal drabbade får	antal angrepp	antal drabbade får
Björn	0	0	4	11	4	8	2,7	6,3
Varg	0	0	1	2	3	23	1,3	8,3
Lodjur	0	0	0	0	0	0	0	0
Summa:	0	0	5	13	7	31	4	14,7
Procent angrepp resp. drabbade tamdjur i genomsnitt av totala antalet brukare och tamdjur							3,6%	0,4%

Tabell 1. Rovdjursskador inom fäbodbruket i Dalarna åren 2003-2005

I refererad inventeringsrapport från Gävleborg anges totalt 73 aktiva fäboddar med ca 1 200 djur för länet under inventeringsåret 2005. Fördelningen mellan tamdjursslag anges ej. Rovdjursangrepp från år 2005 på fäboddjur redovisat och beskrivs dels som angrepp med döda eller skadade tamdjur som resultat, eller som incidenter eller störningar av rovdjur som resulterat i skrämde tamdjur.

Under betestiden 2005 inrapporterades skador och störningar från fyra (4) motsvarande 5,5 % av länets fäboddar, varav tre får dödades av varg vid en fäbod och vid ett annat

tillfälle angreps och dödades eller skadades får av vad som sannolikt var hund. Utöver dessa fall har björn vid två tillfällen orsakat splittring och störningar vid två fåbodar.

Således inskränker sig andelen fåbodar som angripits med dödlig utgång pga. rovdjur (varg) till endast ett fall, eller 1,4 % av totala antalet fåbodar och den procentuella andelen dödade djur av totala antalet fåboddjur ligger på 0,25 %. Andelen incidenter med skrämde fåboddjur är 2,7 %. Noterbart är dock att endast tretton av länets fåbodar har sina djur på fritt skogsbete.

I Gävleborgsrapporten framgår också att troliga lodjursangrepp med dödlig utgång skett vid fyra fåbodar under de senaste sex åren, vilket indikerar att även lodjursangrepp, trots tät stam under perioden (ca 0,8/mil²), inte kan anses särskilt vanligt förekommande. Två av dessa fåbodar har dock haft återkommande angrepp under flera år.

Det finns inga som helst belägg för påståendet att fåbodverksamheten utarmas och försvinner pga. rovdjursförekomsten. I själva verket är det precis tvärtom, vilket hänger ihop med generösa bidrag i form av arealbidrag och diverse tilläggsbidrag för att hålla beteslandskapet öppet och som uppenbarligen är helt nödvändigt för att verksamheten skall överleva.

Det visar också siffror för Gävleborg, där andelen aktiva fåbodar ökat med 24 % sedan 1999. Inte uttalat som faktiska siffror i refererad rapport, men som ändå kan utläsas av texten, är att ca 40 % av fåbodbrukarna i Gävleborg har återstartat verksamheten sedan 1990, dvs. efter det att verksamheten legat nere under flera decennier. Således en markant och tydlig ökning, sannolikt helt avhängigt bidragsmöjligheterna, vilket då sker under en period där också samtliga våra rovdjur ökat markant i området.

Motsvarande ökning i Dalarnas län känner vi f.n. inte till, men är högst trolig mot bakgrund av de generösa bidragsmöjligheterna. Detta bekräftas f.ö. av inofficiella insändare som förekommer i lokala medier.

I bilaga nedan ges en mer utförlig sammanställning av den enda, så vitt vi vet, forskningsrapport som beskriver problemet rovdjur och fåbodbruket och som bygger på en enkätförfrågan till ett stort antal brukare om deras situation i slutet av 1990 talet. Även denna visar på att problemets omfattning totalt sätt inte kan anses vara särskilt stort.

Bilaga; Rovdjursskador på skogs- och fäbodbetande tamdjur

Källa: Viltskadecenters årsrapport 2001/02

På uppdrag av Naturvårdsverket skickade Viltskadecenter under hösten 2001 ut en blankett till ca 200 fäbodbrukare och brukare med skogsbetande djur i syfte att sammanställa antalet brukare med tamdjur på skogen och omfattningen på rovdjursskador på lösgående tamdjur.

Totalt svarade 124 brukare (ca 62 %) fördelade på Dalarna 57, Värmland 2, Gävleborg 19, Jämtland 30, Västerbotten 9 och Västernorrland 5 svarande. Således till områden där Sverige har både flest fäboddar och flest rovdjur.

Dessa 124 brukare har årligen ca 1 300 nötdjur, 60 hästar, 1 350 får och 420 getter på fritt skogsbete. Rovdjursförlusterna enligt tabellen nedan är inte stora, men ojämnt fördelade och de brukare som får angrepp av varg eller björn på framförallt får, kan drabbas av stora förluster.

Djurslag	Sjukdom	Olycksfall	Räv	Varg	Lodjur	Björn	Hund
Nöt	35	19				4	
Häst	1	1					
Får	5	30	2	38	17	218	16
Get	3	20				6	3
Summa	44	70	2	38	17	228	19

Tabell 1; Angivna orsaker till tamdjursförluster under åren 1996-2001

Egna kommentarer: Björn står för de ojämförligt största förlusterna på fribetande tamdjur motsvarande en faktor 8,1 större än förluster orsakade av varg, men det är nästan alltid förluster pga. varg som skapar rubrikerna och krav på skydds jakt. Vidare så står sjukdom och olycksfall för dubbelt så stora förluster som varg och lodjur

tillsammans, vilket borde framgå i debatten som en påtaglig risk med att ha fribetande djur på skogen. Vidare är förluster pga. lösspringande hundar i paritet med förlusterna orsakade av lodjur. I samband med en TV intervju angav Inga Ängsteg vid Viltskadecenter att någon statistik på tamdjursförluster pga. hundangrepp inte finns, men att de sannolikt var i samma storleksordning som förluster orsakade av alla rovdjurs tillsammans!

18 brukare av 124, dvs. 15 %, har haft rovdjursangrepp under de sex år (1996-2001) som studien avser. Således (**egen kommentar**), så blir det utslaget per år i snitt tre angrepp årligen för totalt 124 brukare (<3 %). Antalet får och getter som slagits av björn, varg och lo är 279 stycken eller utslaget på sex år knappt 47 tamdjur motsvarande 2,6 % av de totalt 1 770 får och getter som förekommit i studien. En förlust sätt ur det totala perspektivet som måste betraktas som extremt liten mot bakgrund av att fribetande tamdjur till stor utsträckning exponeras som vilket bytesdjur som helst?

I tabell 2 nedan anges förlusterna fördelat i procent per år och också summerade förluster pga. rovdjur. Notera att jag har korrigerat siffrorna i förhållande till i årsrapporten angivna procent-siffror för nöt och björn, respektive får och sjukdom samt räva (blå siffror) därför att man i rapporten missat att multiplicera med 100 vid beräkningen av procenttalet (exempelvis 0,0006 i stället för korrekta 0,06).

Djurslag	Sjukdom	Olycksfall	Räv	Varg	Lodjur	Björn	Hund	S:a rovdjur
Nöt	0,5	0,2				0,06		
Häst	0,3	0,3						
Får	0,06	0,4	0,02	0,5	0,2	2,7	0,2	3,6
Get	0,1	0,8				0,2	0,1	0,2

Tabell 2; Procentuella förluster fördelat per år

Egna kommentarer: Bortsett från får förluster orsakat av björn är övrig årlig predation på skogsbetande tamdjur närmast försumbar och väl i paritet med andra icke rovdjursberoende förluster. Mot bakgrund av tillgängligheten av fåbodrar och därmed frigående tamdjur i samma område som det förekommer hög täthet av framförallt björn och lo, kan man misstänka att det förekommer en viss motvilja från rovdjurens sida att

angripa dessa tamdjur. I annat fall skulle skadeomfattningen vara oerhört mycket större med tanke på exponeringsrisken.

I rapporten anges några skadeförebyggande åtgärder som brukarna anger att de använder sig av, varav 60 % uppger att de stänger inne alla eller delar av besättningen nattetid. Av de 18 brukare som haft rovdjursangrepp, så tar 22 % (4 st.) in alla djur under natten, medan 11 % (2 st.) tar in delar av besättningen. Således (**egen kommentar**), så utsätts besättningar som inte stallas in nattetid för dubbelt så många angrepp (12 mot 6) som de som helt eller delvis skyddas nattetid.

Sex respektive fyra procent av de 124 brukarna uppger att de i mer eller mindre utsträckning använder sig av vallfolk eller hundar.